אליבא דרבי אליעזר כ"ע לא פליגי. כלומר מאן דאמר מתה ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר דאליבא דרבי אליעזר ליכא למ"ד מתה כיון דלגבי עבודותיו אמר פסולות למפרע ודאי אין זה כהן: **כי פליגי אליבא דרבי יהושע.** כלומר אין אנו צריכין לומר מ"ד בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע דאליבא דרבי יהושע איכא למימר דפליגי: פועל ידיו תרצה. עבודותיו כשירות אבל לענין שאר דבריו אינו כהן: **טעה יואב.** בדרשא דמעם מזבחי תקחנו [ה] ולא מעל מזבחי [מ] וכסבור דהיינו מעל מזבחי: מזבח בית עולמים. דכתיב מזבחי המיוחד לי: ה"ג **והוא תפס במזבח של במה.**

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דר' יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומאן דאמר בטלה עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב [א] **ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה** [ו] **אפי' חללין שבו אבל הכא אפי' רבי יהושע מודה: נגמר דינו וכו':** אמר רב יהודה אמר רב שתי [ז] **טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב** [ב] **וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה** [א] **שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה** [ב] **שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה טעה** [ג] **שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר היה** אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות דכתיב [ג] **מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה טועה שאינה קולטת אלא** [ג] **בצר והוא גולה לבצרה טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה** [מ] **טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא אמר ר' אבהו** [ד] **ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב** [ד] **ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתיבי** [ד] **שמה** [ה] **שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רוצח שאני דגלי ביה רחמנא: כשם שהעיר קולטת וכו':** ורמינהו [ה] **וישב בה** [ו] **בה ולא בתחומה אמר אביי לא קשיא** [ז] **כאן לקלוט כאן לדור לדור** [ח] **תיפוק ליה** [ה] **דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא מגרש עיר ולא עיר מגרש אמר רב ששת** [ט] **לא נצרכה אלא למחילות: רוצח שיצא חוץ לתחום וכו':** ת"ר [י] **ורצח גואל הדם את הרוצח** [יא] **מצוה ביד גואל הדם אין** (מ) **גואל הדם רשות ביד כל אדם דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם** [א] **חייבין עליו מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח ורבי עקיבא מי כתיב ירצח אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו כמאן לא כר' יוסי הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' אליעזר אומר** [יב] **עד עמדו** (ג) **לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר** [יג] **ורצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ורבי יוסי** [ג] **ורבי עקיבא האי עד עמדו לפני העדה למשפט מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא רבי עקיבא אומר** [יד] **מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ר** [ה] **אם יצא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצא יצא מ"מ והתניא** [בא] (ו**והורגו**) **במזיד נהרג** [ב] **בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן** [ט] **דברה תורה כלשון בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אמר אביי** [טו] **מסתברא כמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך** [ל] **אין בנו נעשה לו גואל הדם לימא הא רבי יוסי הגלילי והא ר"ע ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות מי שרי** [יז] **והאמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל** [מ] **לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללתו** [נ] **חוץ ממסית שהרי אמרה תורה** [טז] **לא תחמול ולא תכסה עליו אלא לא קשיא** [ה] **הא בבנו והא בבן בנו: מתני'** [ע] **אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף: גמ'** ורמינהי [יח] **אילן שהוא עומד** [ג] **(בתוך הפנים** [פ]**) ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מעשר אערי מקלט קא רמית מעשר בחומה תלה רחמנא ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה ורמי מעשר אמעשר דתניא** [יט] **בירושלים הלך אחר הנוף בערי מקלט הלך אחר הנוף אמר רב כהנא לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתניא ר'**

אילן שהוא [כ] **לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים.** תימה דבשילהי כיצד צולין (פסחים פה: ופס) אמרי' (ה) דגגות לא נתקדשו ואם כן (הוו [כא]) מעשר שני אין אוכלין על האילן וי"ל דמיירי שענפיו מוטטין שאין בהן ארבע' דלא חשיבי והוי כאילו עומדת [כב] באויר כנגד הקרקע עוד יש לומר דמיירי [אפי' [כג]] באילן שענפיו מרובין ואויר ירושלים כירושלים: אימור

עין משפט נר מצוה

סז א ב ג מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה יג סמג עשין עה:
סז ד מיי' שם פ"ז הל' ד ופי"ג מהל' שמיטין הל"ג סמג עשין קלה:
סח ה מיי' פ"ז מהל' רוצח הל"ג והל"ח סמג עשין עה עו:
סט ז ז מיי' שם פ"ח הלכה יא סמג שם:
ע ח מיי' פי"ג מהלכות שמיטין הלכה ד סמג עשין קלה:
עא ט מיי' פ"א מהלכות רוצח הלכה ה:
עב י מיי' שם פ"ה הל"י:
עג כ מיי' שם הלכה יא:
עד ל מיי' שם פ"א הל"ג:
עה מ מיי' פ"ה מהל' ממרים הלי"ד סמג לאוין ריג טוש"ע יו"ד סי' רמא סעיף ה:
עו נ מיי' שם:
עז ס מיי' פ"א מהלכות רוצח הלכה ג:
עח ע מיי' שם פ"ח הלכה יא:

הגהות וציונים

מ] "היה" ליתא בע"י ובאה"ת ובכת"י: **נ]** כת"י **רבא**, ובכת"י אחר **רב אשי**. וכצ"ל דאין לומר דר"ש מפרש דברי אביי תלמידו (מנחת יהודה): **ג]** בילקוט וכת"י נוסף **הגלילי**: **ד]** [בילקוט ליתא וכן בכ"מ (הל' רוצח פ"ה הל' י) אית' **והתניא במזיד** וכו' (גליון) ועי' רש"ש: **ה]** [צ"ל **בפנים** כך איתא במשנה דמע"ש פ"ג מ"ז (גליון): **ו]** [צ"ל **דתנן**] (גליון) וכ"ה בר"ח, אולם בערוך לנר גורס דתניא, ועי' רש"י בע"ב ד"ה באילן, ובהגהות הגר"א והגו"צ שם: **ז]** [צ"ל **בגבעון ואנן אמרינן** זבחים קיח ע"ב **יום שמת בו עלי נאמר בו ויטוש משכן שילה** כך איתא ברש"י בע"י] (גליון): **ח]** צ"ל **קץ** רומי (דפו"י): **ט]** [צ"ל **את פאת קדמה אלפים באמה**] (גליון): **י]** בכת"י נוסף **לו**: **כ]** [צ"ל **שהוא עומד** וכו' **ונוטה לפנים** וכו'] (גליון): **ל]** מהר"ם מ"ז (גליון) וביעב"ץ גורס ה"ה: **מ]** עי' הגהות הב"ח שצ"ל **עומדין**, ובמנ"ח מצוה שס"ב מעתיק **עומד**, וכ"ה בתוס' רבינו פרץ: **נ]** רש"א (גליון) ובחלופי גרסאות כתב דצ"ל דמיירי באילן שענפיו **מפורדים** וכעי"ז בתוס' שאנץ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וכל אדם **אין** מיתין כל"ל: **[ב]** **שם** וההורגו. נמחק (וכן ליתא בדפוסים ישנים): **[ג]** **שם** עומד **בפנים** כל"ל:

רבינו חננאל

כי פליגי אליבא דרבי יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע כלומר קרבנותיו כשרין (בחי עכשיו) [כחי ועכשיו] מת ומאן דאמר בטלה אמר

מסורת הש"ס עם הוספות

מ) קדושין סו:, **נ)** עי' תוס' סנהדרין מח: ד"ה בשלמא, **ג)** [עי' תוס' בע"ז נח: ד"ה בגלל], **ד)** [לעיל יח:], **ה)** ב"ב כד: ערכין לג: [תוספ' פ"ה], **ו)** [סנהדרין מה:], **ז)** [עי' תוס' ר"ה כו. ד"ה דרחמנא], **ח)** [ברכות לא: קדושין יז: וש"נ], **ט)** [עי' תוס' סוטה כד. בד"ה ור' יונתן וכו' מה שכתבו בסוף דבריהם ותוס' מנחות ז: ד"ה מאי כו'], **י)** סנהדרין דף פה:, **כ)** מע"ש פ"ג מ"ז, **ל)** פ"ג מ"י דמעשרות, **מ)** יומא דף פה., **נ)** מכילתא בשלח בפסוק סוס ורכבו רמה בים, **ס)** עירובין נו ע"א.

הגהות הב"ח

(מ) גמ' אין לו גואל הדם: **(נ)** שם רבי אליעזר אומר עד עמדו. נ"ב ריש"ה דקרא ולא ימות הרוצח עד עמדו וגו': **(ג)** רש"י ד"ה מגרש וכו' ומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה וכתב מקיר: **(ד)** ד"ה אילן וכו' לענין כל"ל ואות ו' נמחק: **(ה)** תוס' ד"ה אילן וכו' אמרינן דגגין לא נתקדשו וא"כ אי הוי מעשר שני וכו' וי"ל דמיירי שענפיו שבהן מוטטין וכו' כאילו עומדין באויר וכו' ועוד י"ל וכו' ואויר ירושלים וגגה שוין לקרקע הס"ד:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה טעה יואב וכו' ולא מעל מזבחי. עי' יומא דף פה ע"א ברש"י ד"ה ולא מעל מזבחי ול"ע: בד"ה ה"ג אלא וכו' ואינו מוזהר על כבודו. ע' בדרשות הרא"ש פרשת תולדות:

ליקוטי רש"י

[נדפס בע"ב]

תורה אור השלם

א) בָּרֵךְ יְיָ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מָחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן יָקוּמוּן: [דברים לג, יא]

ב) וְהַשְּׁמֻעָה בָּאָה עַד יוֹאָב כִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנִיָּה וְאַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לֹא נָטָה וַיָּנָס יוֹאָב אֶל אֹהֶל יְיָ וַיַּחֲזֵק בְּקַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:

[מ"א ב, כח]

ג) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בִּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

[ישעיה סג, א]

ד) וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֵמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכָל חַיָּתָם: [במדבר לה, ג]

ה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: [במדבר לה, כה]

ו) וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לִגְבול עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם: [במדבר לה, כו]

ז) וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט: [במדבר לה, יב]

ח) וְאִם יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבול עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: [במדבר לה, כו]

ט) לֹא תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו: [דברים יג, ט]

תחכמוני ראש השלישים היה טועה בדבר זה אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בבית [דין] שירשוהו בניו דתנן הרוגי ב"ד נכסיהן ליורשין הרוגי מלכות נכסיהן למלך מיד אמר שלמה וכי לממונו אני צריך להסיר דמי חנם אני צריך ג): **כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולטת** ואע"פ שאינו דר בתחומה ג) אם יש שם מחילה אבל קולטת ואין רשות לגואל הדם להורגו בתחומה. **הריגת הרוצח מצוה ביד גואל הדם וביד כל אדם רשות דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר גואל הדם רשות וכל אדם אין** ד) **חייבין עליו.** משום דרב אמרו רוצח שיצא חוץ לתחום ה) קודם שיגמר דינו לגלות ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. ומתמהינן כמאן אמר רב לשמעתיה לא כר' יוסי הגלילי דאמר מצוה ולא כר' עקיבא דאמר רשות מ"מ לתרוייהו פטור. ואמרינן רב דאמר כר' אליעזר כו': **ת"ר ואם יצא יצא הרוצח** אין לי אלא במזיד כו' אמר אביי מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם אלא במזיד נהרג בשוגג גולה שלא יהא סופו חמור מתחלתו תחלתו שבשוגג גולה יהיה אחריתו בשוגג נהרג אלא בשוגג גולה: **תני חדא אב שהרג** בנו נעשה גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה גואל הדם. פרקינן אם עשו הרג תימן בן אליפז ו) אליפז נעשה גואל הדם של בנו שלו והורג עשו אביו אבל אם הרג עשו רעואל בנו (של) [שלו אין] אליפז גואל דם אחיו מיד אביו: [המשך בע"ב].

חשק שלמה על ר"ח ה) במשנה אימא ואינו יוצא לא לעדות מצוה וכו' ומשמע דקאי אכולהו רוצחים דיוצאים במיתת כה"ג ואולי דרבינו היה לו גירסא אחרת או דחסר בדברי רבינו ול"ל ואינו יוצא וכו'. ג) עי' סנהדרין מח ע"ב ותוס' שם ד"ה בשלמא. ג) ר"ל אף יש שם מחילה מ"מ אינו רשאי לדור שם. ד) כ"ה הגירסא בגמ' בדפוס וויניציא וכ"ה בהגהות הגר"א ז"ל כאן. ה) עי' לעיל דף י ע"ב בתחילה וכו' מי שנתחייב גלות מחזירין. ו) פי' רבינו ל"ע ואולי ט"ס כאן.